

STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV CHEB

Název archivní pomůcky: Pohřební bratrstvo chevra kadiša Cheb

Časové rozmezí: (1872) 1874 - 1936

Druh archivní pomůcky: inventář

Číslo listu JAF: 1173

Evidenční číslo pomůcky: 1444

Zpracovala: Jitka Mlsová Chmelíková

Místo: SOkA Cheb

Rok: 2005

OBSAH

Úvod	3
I. Vývoj původce fondu.....	3
II. Vývoj a dějiny fondu.....	4
III. Archivní charakteristika fondu.....	5
IV. Stručný rozbor obsahu fondu.....	6
V. Záznam o uspořádání fondu a vyhotovení pomůcky.....	6
Příloha č. 1: Seznam použitých pramenů a literatury	7
Příloha č. 2: Seznam zkratk	7
Inventární seznam	8

ÚVOD

I. Vývoj původce fondu

Fond obsahuje materiály týkající se židovského spolku Pohřební bratrstvo chevra kadiša Cheb. Pohřební bratrstvo založili členové Židovské náboženské obce v Chebu krátce po dokončení stavby hřbitova v roce 1874.

Pohřební bratrstvo sloužilo potřebám celé obce. Mezi povinnosti členů patřilo omytí mrtvol, její příprava k pohřbení, doprovod nebožtíka k hrobu a účast na posledních obřadech nebo zádušní bohoslužbě. Prvním předsedou se stal Heinrich Bloch.¹ Během několika let však spolek z neznámých důvodů zanikl a svou činnosti obnovil opět až v roce 1899. Zasloužil se o to chebský rabín dr. Schwartz a především Eduard Löwy, který byl na generálním shromáždění 1. července 1899 zvolen jeho předsedou.²

Nové stanovy z roku 1930 upřesňovaly činnost a účel spolku. Kromě starosti o umírající a zemřelé, kterým poskytovali službu podle židovských rituálních zvyků, navštěvovali členové chevry kadiši nemocné, přispívali peněžními dary i z prostředků spolku nemocným a chudým věřícím, podporovali náboženské, dobročinné a kulturní židovské instituce.³

Členové bratrstva se střídali na stráži u umírajících a modlili se. Půl hodiny uplynulé od smrti měl někdo z truchlících nebo člen spolku podle pokynu předsedy zatlačit mrtvému oči. Následně bylo tělo sneseno a uloženo na zem a předseda opět stanovil, kdo bude držet stráž u mrtvého. Po ohledání mrtvého členy spolku nebo příbuznými následovalo mytí, oblékání a uložení do rakve podle rituálních předpisů. Ohledání zemřelého vykonával také městský ohledávač mrtvol. Jestliže si nenárokovali příbuzní zemřelého právo uložit tělo na pohřební vůz, který by po obou stranách doprovázeli a nesli svého mrtvého až do hrobu, určoval předseda šest členů, kteří se tohoto úkolu zhostili. Předseda měl na starost důstojný a nerušený průběh pohřbu a povinností každého člena bylo dbát na dodržování všech rituálních zvyků a předpisů.

Pořadí, v jakém šli pozůstalí za pohřebním vozem, bylo předem dáno. Jako první kráčeli rabín a kantor, za nimi truchlící pozůstalí, dále představenstvo ŽNO, představenstvo

¹SOKA Cheb, Pohřební bratrstvo chevra kadiša Cheb (1872) 1874 – 1936, inv.č.1, kart. č. 1 - Návrhy nových stanov, schválené stanovy 1874, 1925 – 1930.

²A. Wilkowitsch, Fünfzig Jahre Kultusgemeinde, in: Egerer Jahrbuch 1920, s. 42.

³SOKA Cheb, Státní policejní úřad Cheb 1844 – 1938, inv. č. 48, kart.č. 5 – Chewra Kadischa 1899 – 1939, stanovy spolku z roku 1930.

chevry kadiši, její členové a nakonec smuteční hosté.

Členy se mohli stát bezúhonní muži a ženy žijící v oblasti spadající pod správu ŽNO v Chebu, kteří zaplatili vstupní poplatek s ročním příspěvkem a dodržovali stanovy spolku. Sami členové se dělili na přispívající, čestné a jakési pozorovatele, kteří pouze věnovali určitou částku, minimálně 500 korun, bez nároku na protislužbu. Majetek spolku tvořily vstupní a řádné roční poplatky přispívajících členů, příspěvky a dary podporovatelů, poplatky z pohřbů a ostatních příležitostí, které činily u nečlenů ŽNO vyšší částky, a také úroky z celkového majetku.

Stejně jako u ŽNO a většiny spolků stálo i zde v čele představenstvo, volené na tři roky generálním shromážděním. Představenstvo se skládalo z 15 členů, z nichž musely být nejméně 4 ženy. Představenstvo jednalo za přítomnosti předsedy ŽNO nebo jeho zástupce, jehož hlas nerozhodoval a měl spíše poradní funkci podobně jako rabín v náboženských otázkách. Funkce byly považovány za čestné a nebyly honorované. Minimální počet členů stanovily stanovy na dvacet. Chevra kadiša používala své vlastní razítko a vedla svou pamětní knihu, tak jako ŽNO svou kroniku, ale ani jedna z knih se nezachovala. Poslední představenstvo spolku zvolilo generální shromáždění 14. června 1938.⁴ Na podzim roku 1938 byli Židé z Chebu násilně vyhnáni a spolu se zánikem židovského osídlení zanikly i židovské spolky včetně původce fondu.

II. Vývoj a dějiny fondu

Před zpracováním se fond o rozsahu jednoho kartonu nalézal v SOkA Cheb. Celek byl nalezen při zpracování fondu Židovská náboženská obec Cheb (1851) 1862 – 1938 a byl z něj utvořen nový fond. Byl oficiálně převzat 4.10. 2004 pod přírůstkovým číslem 140/2004. Zlomkovité písemnosti nenesou žádnou stopu původního uspořádání.

Jedná se o archiv spolku uložený spolu s jinými písemnostmi v synagoze, která byla centrem společenského a náboženského života místní židovské komunity. Část byla zachráněna za nejasných okolností v listopadu 1938 krátce předtím, než byla synagoga vypálena.

⁴Tamtéž, volby představenstva spolku.

III. Archivní charakteristika fondu

Časové rozpětí fondu je (1872) 1874 - 1936. Rok 1872 v předsunuté závorce se vztahuje k inv.č. 15 - Stráž u nemocných, 1872, neboť teprve v roce 1874 bylo oficiálně schváleno založení Pohřebního bratrstva chevra kadiša v Chebu. Stráž u nemocných drželi patrně již dříve před vznikem spolku členové ŽNO.

U následujících spisů je určeno datum vzniku pouze přibližně podle obsahu textu případně na základě srovnání s materiálem, u kterého byly nalezeny:

Inv.č. 26 - Israelitischer Knabenwaisenhausverein für Böhmen, Praha - žádosti o podporu, /1930 – 1933/.

Inv.č. 27 - Jawneh. Hebräischer Kulturverband für Podkarpatská Rus, Užhorod, Ukrajina – žádost o podporu, /1930 – 1933/.

Přestože byla velká část fondu zničena během tzv. Křišťálové noci 10. listopadu 1938, je důležité, že se zachovaly alespoň základní údaje o spolku. Jedná se především o stanovy, některé zápisy z jednání představenstva a generálních shromáždění, různou korespondenci se židovskými organizacemi či pohřebním bratrstvy z jiných měst v Čechách a na Moravě. Je důležitým zdrojem doplňujících informací o chebské židovské komunitě.

V průběhu prací na pořádání fondu nebyly žádné písemnosti určeny k vnitřní skartaci.

Při zpracování jsem vycházela ze struktury fondu Židovská náboženská obec Cheb (1851) 1862 – 1938, neboť původce fondu vedli lidé těsně spjatí se ŽNO. Rovněž druh dokumentů odpovídal struktuře zachovaných písemností ŽNO Cheb.

V části Styk se židovskými spolky a organizacemi jsou jednotlivé složky řazeny abecedně podle názvů a většinou v původním jazyce. V případě, že existovala česká varianta názvu spolku, je brána jako hlavní a německý název je uveden v závorce.

Fond obsahuje pouze spisy, které tvoří jednu hlavní část, a jsou dále rozčleněny do 8 podskupin.

Vnitřní struktura fondu: inv. j.

I. Spisový materiál

a) spisy

Statutární záležitosti	1
Volení funkcionáři spolku	2
Organizace činnosti	3 - 6

Evidence členů	7
Finanční hospodaření	8 - 14
Náboženské a rituální záležitosti	15 - 16
Styk se židovskými spolky a organizacemi	17 - 32
Sociální péče	33 - 36

Materiály náleží do kategorie II. a jejich fyzický stav je uspokojivý. Nejsou nutné restaurátorské zásahy.

IV. Stručný rozbor obsahu fondu

Jazyková charakteristika: Materiály jsou psané hlavně německy. V materiálech týkajících se schválení nových stanov se v korespondenci s úřady objevuje zároveň s němčinou čeština.

Možnosti využití fondu: Fond obsahuje materiály využitelné pro zpracování historie židovského obyvatelstva v Chebu a v některých obcích v Čechách a na Moravě díky jejich korespondenci s původcem fondu. Řada archivů židovských spolků a organizací byla zničena nacisty během tzv. konečného řešení židovské otázky. Fond je zajímavým pramenem k výzkumu náboženského i každodenního života zdejších židovských obyvatel.

V. Záznam o uspořádání fondu a vyhotovení pomůcky

Fond byl uspořádán a pomůcka sestavena Jitkou Mlsovou Chmelíkovou v říjnu roku 2005 ve Státním okresním archivu Cheb.

Příloha č. 1: Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

SOkA Cheb, Pohřební bratrstvo chevra kadiša Cheb, (1872) 1874 – 1936.

SOkA Cheb, Židovská náboženská obec Cheb, (1793) 1862 – 1938.

sOkA Cheb, Státní policejní úřad Cheb 1844 – 1938, inv. č. 48, kart.č. 5 – Chewra Kadischa 1899 – 1939.

Literatura

Gold, Hugo: Židé a židovské obce v Čechách v minulosti a v přítomnosti, Brno-Praha 1934.

Chmelíková, Jitka: Osudy chebských Židů. Chebští Židé od 2. poloviny 19. století do současnosti, Cheb 2004.

Wilkowitsch, Armin: Fünfzig Jahre Kultusgemeinde, in: Egerer Jahrbuch 1920, s. 27 – 48.

Příloha č. 2: Seznam zkratk

ŽNO – židovská náboženská obec

<u>Inv.č.</u>	<u>Obsah</u>	<u>Čas. rozsah</u>	<u>Ev.j.</u>
<u>I. SPISOVÝ MATERIÁL</u>			
<u>a) Spisy</u>			
Statutární záležitosti			
1	Návrhy nových stanov, schválené stanovy	1874 – 1930	1
Volení funkcionáři spolku			
2	Oznámení o odstoupení z funkce předsedy, člena představenstva a jednatele	1927 – 1934	1
Organizace činnosti			
3	Výroční zpráva	1876	1
4	Pozvánky, programy a zápisy z jednání představenstva	1925 – 1935	1
5	Pozvánky, programy a zápisy z generálního shromáždění, omluvy neúčasti	1925 – 1933	1
6	Organizování, program oslav 30. výročí spolku, blahopřání k výročí	1929	1
Evidence členů			
7	Výstupy ze spolku, odmítnutí přijmout nového člena z Františkových Lázní	1877, 1930	1
Finanční hospodaření			
8	Vyměření daně z příjmu	1882	1
9	Dary pro chevru kadišu od pozůstalých	1912 – 1933	1
10	Odkaz	1929 – 1930	1

Inv.č.	Obsah	Čas. rozsah	Ev.j.
11	Příspěvky na synagogu, poděkování chebského rabinátu za pomeranče pro chebské děti	1930 - 1936	1
12	Exekuce majetku ve prospěch spolku	1933	1
13	Účet za pohřeb pro ŽNO Františkovy Lázně	1929	1
14	Péče o hřbitov a o hroby	1928 – 1929	1

Náboženské a rituální záležitosti

15	Stráž u nemocných	1872	1
16	Pozvánky na slavnostní bohoslužbu, poděkování rabínovi dr. Schapirovi	1930 – 1933	1

Styk se židovskými spolky a organizacemi

17	Ahavath Zion, Cheb – žádost o příspěvek na výsadbu stromů v Izraeli jako pomník dr. Singera	1931	1
18	Einheit, Verein zur Errichtung und Erhaltung von Volksspeisehallen, Vídeň, Rakousko – žádosti o příspěvky	1931	1
19	Chevra kadiša, Boskovice – pozvánka na oslavu 125. výročí „Machzis Hashekel“	1931	1
20	Chevra kadiša, Chomutov – exemplář stanov	1924, 1927	1
21	Chevra kadiša, Karlovy Vary – otázka váz na řezané květiny na hřbitově, pozvánka na slavnostní odhalení památníku obětem 1. světové války	1931	1
22	Chevra kadiša, Kojetín na Moravě – pozvánky na generální shromáždění se zprávami o činnosti spolku a některých členech	1928 – 1929	1
23	Chevra kadiša, Ústí nad Labem – korespondence ohledně stanov	1927	1
24	Chevra kadiša, Žatec – korespondence ohledně stanov	1927	1
25	Israelitischer Frauenverein, Cheb – poděkování za pozornost	1931	1

Inv.č.	Obsah	Čas. rozsah	Ev.j.
26	Israelitischer Knabenwaisenhausverein für Böhmen, Praha - žádosti o podporu	/1930 – 1933/	1
27	Jawneh. Hebräischer Kulturverband für Podkarpatská Rus, Užhorod, Ukrajina – žádost o podporu	/1930 – 1933/	1
28	Jeschiwath Bar Jechoi und Altenhaus in Miron, Saffed, Izrael - žádosti o podporu	1930	1
29	Tarbut, Ústřední organisace pro židovskou kulturu v ČSR, (Zentralorganisation für jüdische Kultur in der ČSR), Prostějov - žádost o podporu	1930	1
30	Techeleth Lavan, Jüdischer Wanderbund Blau-Weiss, Cheb – žádosti o materiální podporu	1929 – 1930	1
31	Techeleth Lavan, Sdružení židovské mládeže, Praha – žádosti o příspěvky	1932	1
32	Zentralfürsorge der israelitischen Kultusgemeinde, Cheb – pozvánky na členská shromáždění	1932 – 1933	1
Sociální péče			
33	Žádosti o podporu v nouzi	1931 - 1933	1
34	„Wiener Russlandhilfe“, Vídeň - sbírka na podporu ruských Židů	1931 - 1933	1
35	Svatební dar pro rabína dr. Schapiru	1929	1
36	Poděkování Armina Wilkowitsche za blahopřání k 25. výročí ve funkci vrchního kantora v Chebu	1931	1

11

Název archivní pomůcky: Pohřební bratrstvo chevra kadiša Cheb

Časové rozmezí: (1872) 1874 - 1936

Počet evidenčních jednotek: 1

Z toho : karton 1

Počet inventárních jednotek: 36

Rozsah fondu v bm: 0,12

Stav ke dni: 7.10. 2005

Fond zpracovala: Jitka Mlsová Chmelíková

Pomůcku sestavila: Jitka Mlsová Chmelíková

Počet stran: 11

Počet výtisků: 5

Pomůcku schválil: PhDr. Jaromír Boháč
ředitel SOkA Cheb
dne 7.10. 2005 – č.j. 642/05